

SALNITRE
ANTONI REAL

Meteorα

Antoni Real

Salnitre

Sinopsi, nota biogràfica de l'autor
i fragment del llibre

Meteorα

© Antoni Real, 2013

© de l'edició, Editorial Meteora, SL
Gran Via de les Corts Catalanes, 794, ent. 1a
08013 Barcelona
Tel. 93 265 56 54
contacte@editorialmeteora.com
www.editorialmeteora.cat

LLIBRE DISTRIBUÏT PER
FI-REX 21, SL
Tel. 93 635 41 20

ISBN 978-84-92874-82-8

PVP 19,50 €

Salnitre

• Sinopsi •

La muntanya de Montserrat es va desfent a poc a poc. Ho saben els geòlegs que l'estudien, els turistes que la visiten, els excursionistes que hi caminen, els monjos que hi viuen, els escolans que la canten i els fidels que la veneren.

Ho saben, però, més que ningú els protagonistes de *Salnitre*, nou curiosos visitants i el seu guia que, mentre exploren les misterioses i inhòspites coves de Collbató, es veuen sorpresos per un incident de dimensions considerables que els obligarà a fer una visita a les coves molt més entretinguda del que en principi preveien.

En un escenari d'estalactites i estalagmites mil·lenàries, envoltats de ratpenats i de foscor,

aquest grup de deu persones de distintes nacionalitats tindrà molt de temps per compartir. I en la penombra afloraran llegendes, històries no revelades, fantasies, amors, alegries, pors, desesperació, resignació... i potser el gran secret de tot plegat.

Si sempre s'ha dit que la muntanya de Montserrat oculta tota mena de misteris, què no deuen amagar les seves desconegudes entranyes?

• Nota biogràfica de l'autor •

Antoni Real (Barcelona, 1959) és periodista, escriptor i guionista. Fa més de trenta-cinc anys que treballa en premsa, ràdio i televisió. Des de 1986 dirigeix i presenta un dels programes més antics de Televisió de Catalunya, *Temps de neu* i des de 2002, *Temps d'aventura*. Els seus reportatges televisius han estat reconeguts amb diferents premis nacionals, estatals i internacionals.

Ha publicat llibres d'història, turisme i una novel·la, *Sota la neu* (Cossetània, 2010). *Salnitre* és la seva segona novel·la

Salnitre

[Fragment]

3

Ratpenats

Quan algun visitant de la cova li crida l'atenció, no tan sols l'analitza fins a l'últim extrem, sinó que, sovint, en una peculiar tombarella imaginativa, s'infiltra en la seva personalitat, es fica a la seva pell. Aquesta estranya facultat, que mai ha explicat a ningú, en Jepis la va començar a desenvolupar de molt petit. Cada cop que anava amb tren a Barcelona amb la seva mare o viatjava amb metro per la ciutat, matava el temps estudiant les cares de la gent i imaginant-se la mena de problemes que els devien fer patir. El grau d'empatia arribava a un extrem que el petit Jepis feia seus els suposats problemes dels altres i, imaginàriament, provava de resoldre'ls.

La professió de guia, el contacte diari i directe amb desenes de persones desconegudes, vingudes de tots els racons del món, no ha fet sinó incrementar encara més aquesta estranya especialitat d'explorar l'ànima dels altres i, de pas, deixar d'explorar la seva. Val a dir que, un cop acabada la visita a les coves, la seva relació

amb els turistes es desfà sempre com un terròs de sucre en aigua bullent.

Aquesta tarda, el primer component del grup que li ha causat un interès sobtat és l'home que parla català i que pràcticament no es fa amb ningú.

Mentre deixen la Catedral per endinsar-se al Pou del Diable, en Jepis es veu obligat a donar més detalls sobre la llegenda del Timbaler, que ha cridat tant o més l'atenció que la del bandoler de Collbató.

El turista francès és el primer de demanar explicacions:

—Així, doncs, un noi amb un timbal i les reverberacions del so a la muntanya de Montserrat van poder ensorrar el mite d'un Napoleó invencible. Caram, caram, els catalans...

A en Jepis li fa gràcia que un home d'edat tan avançada i amb tanta experiència es pugui ofendre per tan poca cosa. «Com són aquests francesos.»

—És una llegenda —contesta— i potser caldria buscar el límit entre la realitat i la imaginació del poble. Fa pocs anys, uns historiadors amb menys fantasies i més base científica van argumentar la teoria que l'exèrcit francès es va retirar ràpidament empaitat pel soroll no pas d'un sol timbaler, sinó d'un munt de timbals. El terrabastall que va aconseguir fer una bateria d'homes va ser impressionant. L'eco montserratí va fer-hi la resta.

La noia eslovena també entra en la conversa.

—Devia ser l'únic episodi no violent del conflicte. Recordo haver estudiat que aquesta guerra va ser extraordinàriament dura, no?

—Oh, i tant! Goya no exagerava gens ni mica quan feia anar els pinzells.

En Jepis torna a interrompre el recorregut de les coves. El grup sembla més interessat en la història que no pas en la geologia.

—Era una època de molta misèria, de molta gana. La gent no tenia res i, quan no tenim res, els homes som capaços de tot. Mataven sense motiu, com bestioles: decapitant la gent, tallant braços i cames o empalant presoners al mig de places i carrers, davant de la canalla.

Els turistes semblen, un altre cop, plenament captivats pel relat. L'escriptor queda embaulat sentint la veu suau i summament sensible de la jove eslovena.

—M'agrada el timbaler. Me la vull creure, la llegenda; em vull creure que un noiet i un timbal van fer fugir tot un exèrcit. És preciós.

—El timbaler era un patriota —deixa anar en Jepis.

—Un patriota català? —li surt de l'ànima al turista francès.

—Es pot ser patriota català? —pregunta el seu amic suís.

El guia i l'escriptor es miren amb complicitat. En Jepis pensa immediatament en el seu millor amic: «Ai, l'Ignasi, si fos aquí, que de pressa que et contestaria! —es grata la barba—. Per cert, dimecres tinc hora a la seva consulta.» L'es-

lovena sembla divertida i expectant. El francès no deixa temps per a la resposta.

—No sé si devia ser patriota, però la va vessar.

Les mirades dels dos catalans, ara, són d'estupefacció.

—Vull dir que, si els francesos haguessin tirat endavant la conquesta, ara vostès possiblement tindrien una altra nacionalitat i, per tant, no serien espanyols. Al capdavant, és el que voldrien alguns, no? Entre altres coses, s'haurien estalviat una guerra civil i quaranta anys de dictadura.

Una riallada seca i escandalosa, acompanyada de la seva reverberació a tota la Catedral, sorprèn tothom, perquè procedeix del més solitari de tots els visitants.

—No sé què vol dir aquest menyspreu —diu l'ancià francès—. Històricament hem estat el país més acollidor de tot Europa. Però, al marge d'això, no podem pas oblidar el munt d'animalades que es van fer en la guerra espanyola del 36.

—Com en totes les guerres, suposo... —replika el turista suís que l'acompanya.

—Però en aquesta guerra civil —continua el francès—, de barrabassades, se'n van fer moltes, i en van fer tots els bàndols: el blau, el vermell, el negre... Per descomptat que la més sonada va ser cosa dels feixistes, que van afusellar sense cap més motiu que la seva tendència sexual el que hauria pogut ser un dels poetes universals més grans del segle XX.

En Jepis es mira l'home gran fixament: «Com pot criticar les barrabassades del 36 i quedar-se tan tranquil?» Està a punt d'obrir la boca i escopir-li a la cara el seu pensament: «Vosaltres, en canvi, no vau tenir cap govern col·laboracionista, oi? I ningú, des de Vichy, va fer enviar jueus a carretades cap als camps d'extermini, oi?» En l'últim instant pensa que, de fet, a Europa no hi ha ningú que pugui repassar la història del seu país sense avergonyir-se'n, i decideix callar per no entrar en conflicte amb un client quan no fa ni deu minuts que han començat la visita. Es limita a bellugar el cap amb un gest ensopit i opta per canviar de tema.

—Continuem amb les coves, sisplau...

L'anglès torna a exhibir els seus coneixements sobre cultura catalana.

—Però aquest xicot del timbal té un munt d'estàtues pertot arreu, no?

En Jepis, que no té ni idea de quants monuments hi ha dedicats al Timbaler del Bruc, queda descol·locat. Només en coneix dos, el del Bruc i el de Santpedor. Això sí, del noi, en recorda perfectament el nom.

—Patriota o no, aquest xicot ocupa un lloc important en els llibres d'història. Es deia Isidre Llussà. Ho vaig aprendre de petit i no me n'oblidaré mai. Era de Santpedor, també, un poble a tocar de Manresa.

—També? Qui més hi ha que sigui d'aquest poble? —pregunta la dona nord-americana tota encuriosida.

L'home que va sol riu per segon cop.

—Ara canviarem de cavitat, però, abans..., abans dos consells importants. El primer, que us ompli d'aire els pulmons, perquè un espai tan ampli com aquest ja no el tornarem a tenir. Segon, i fonamental, que a partir d'ara mateix vigileu moltíssim on poseu els peus. Anirem l'un darrere l'altre i no deixarem mai el grup. Hem de seguir el camí turístic —com l'odia, aquesta paraula—; vull dir el camí preparat per a la visita. No traspasseu mai aquestes baranes. Les coves del Salnitre estan plenes de forats pertot arreu, són com trampes. Alguns d'aquests forats no tenim ni idea d'on van a parar.

En Jepis s'atura. Es mira els peus i es refrega un cop més la barba mal cuidada: «Ho dic o no ho dic? Va, ho dic.»

—No vull cridar el mal temps, que prou que en fa aquí fora, però més d'un espeleòleg espavilat —fa una altra pausa, dubta; finalment, prossegueix— i més d'un collbatoní avariciós han entrat per la mateixa porta que vosaltres i no han tornat a sortir mai més. On són? No ho sabem.

Nota de seguida que una bona part del grup no s'agafa seriosament les seves paraules. Intueix, però, una certa intranquil·litat en la turista nord-americana. Baixa els primers esglaons de la cova molt lentament i de costat. Cada cop sua més, tot i els catorze graus de temperatura constant que hi ha allà dins, tant si és l'u d'agost com si és Nadal. «Aquesta dona és claustrofòbica, se-

gur. A la sortida del Pas del Caçador em portarà problemes...» Comença a arrossegar el grup cap a la sala següent quan, precisament, la filla de la californiana el fa parar.

—I per què en dieu la Catedral?

«Quins ulls que tens!» Encantat amb la bellesa de la nord-americana no para prou atenció a la pregunta. La noia insisteix.

—Per què la vau batejar com la Catedral? Qui els posava tots aquests noms?

—Les coves del Salnitre estan plenes de noms fantàstics: la Catedral, el Pou del Diable, la Gruta de l'Elefant, la Sala del Cambril, el Claustre dels Monjos... La culpa de tot això la té, en bona part, Víctor Balaguer, un polític que no anava escàs d'imaginació i que estava boig per aquestes coves. L'any 1852 va organitzar-hi una expedició amb uns amics seus, entre els quals hi havia escriptors, pintors i poetes de l'època.

Fa una petita pausa per agafar aire.

—Imagíneu-vos tota aquesta colla de gent aquí dins, amb les torxes enceses i l'esperit inflammat. Totalment exaltats, van deixar anar la imaginació. Pertot arreu veien papallones, bisbes, elefants, orgues, campanes i ales de Llucifer. Tot esculpit a les roques... I, parlant d'imaginació, ara us demano que us deixeu portar per la fantasia.

Fa un gir molt curt sobre els seus propis peus per il·luminar una columna:

—Us presento la Monja de les coves del Salnitre: sor Virgínia.

El breu silenci descol·loca el guia, però el rebombori i les rialles posteriors, de total aprovació, el conforten. Passa el feix de llum per una pilastra impressionant en forma de con, amb una base molt ampla que es va estrenyent a mesura que s'enfila. El final de la columna és ben rodó, exactament igual que el cap d'una dona cobert amb la toca. Encara ho fa més creïble una taca blanca al mig de la roca que figura la cara de la religiosa.

—Aquí teniu la vida contemplativa de la primera monja de clausura de la història —diu entre les rialles de la colla.

En Jepis s'ho està passant bé. Aquest grup tan variat de visitants ja no li és estrany. Fa una bona estona que ningú pensa en la pluja que castiga l'exterior.

El marit de l'escolesa torna a intervenir.

—Doncs a mi em sembla una veritable catedral. Té una gran semblança amb l'estil gòtic de la catedral de Barcelona.

—En algun moment es va dir que, per dimensions, hi podria cabre, i ben poc n'hi falta. La catedral de Barcelona fa quaranta metres d'ample i aquí n'hi ha trenta-vuit. Més curiositats. Fixeu-vos-hi.

Amb una rapidesa extraordinària, en Jepis es treu de la butxaca la llanterna violeta i remarca uns forats al sostre i a les parets.

—Veieu aquestes cavitats tan petites? Doncs, aquí, encara hi viuen les cinc o sis famílies de ratpenats que hi ha a les coves.

—Ratpenats! —exclama la dona de San Francisco.

—Sí, ratpenats. Aquestes coves també són famoses pels ratpenats. Fa tres-cents o quatre-cents anys estaven plenes d'aquests mamífers amb ales. Fins i tot, aquests animals van donar nom a una de les cavitats. Quan hi arribem us explicaré el perquè de la importància dels ratpenats.

—Ja m'ho imagino... És pel salnitre, oi? — diu l'anglès.

El guia li adreça una mirada de retret. «Per què a tots els grups hi ha d'haver sempre un setciències?» Es veu obligat a explicar-ho abans d'hora:

—Ara ja no n'hi ha, però fins fa poc encara es podien trobar petites taques blanques de salnitre. És un mineral format a partir del fòsfor i del nitrat de la terra barrejats amb l'aigua filtrada i amb els excrements i el pixum dels ratpenats. Fa centenars d'anys, aquí, hi vivien milers d'animals d'aquests; ja podeu calcular la quantitat de salnitre que s'hi formava...

Les paraules d'en Jepis i la imaginació d'alguns dels presents provoquen un petit enrenou, amb diferents expressions de repulsió.

—No sé per què feu aquesta cara de fàstic. Jo donaria tot el que tinc perquè ara mateix apareguessin centenars de bestioles d'aquestes i se'n comencessin a cagar i a pixar al damunt.

Les dues dones més grans i el turista anglès, a l'uníson, fan un crit de repugnància. Per contra, les dues noies reaccionen divertides; s'hi

comencen a sentir còmodes, amb aquest guia enginyós. L'escriptor no sembla gaire interessat en ratpenats, i els homes grans disfruten més amb el patiment de les dones que no pas escoltant les explicacions.

En Jepis aclareix:

—No us podeu ni imaginar la font d'ingressos que tenien els monjos de Montserrat amb el salnitre que agafaven d'aquestes coves. Abans era molt més car que l'or. I sabeu per què? El salnitre servia per a moltes coses, però, sobretot, per fabricar pólvora.

—Ara entenc per què vau guanyar els francesos... —algú recorda el Timbaler del Bruc.

—I dius que encara hi ha ratpenats, aquí? —pregunta la dona escocesa.

—Pocs, però n'hi ha. Són, sobretot, cap al final del Pou del Diable, la zona més profunda, a on anem ara mateix.

Torna a assenyalar el camí, però l'aturen un altre cop. El guia ja veu que la visita d'aquest grup durarà molt més dels seixanta minuts habituals.

—Se'n poden veure volant per aquí al mig?

—Són perillosos?

—És veritat que dormen de dia i surten a la nit?

En Jepis, que no en té ni idea, de ratpenats, es deixa anar.

—Sí, de dia dormen. Amb les potes, es penjen al sostre de cap per avall. S'emboliquen el cap amb les ales i esperen que arribin els turistes.

Treu la llanterna i s'enfoca la cara amb la llum de color violeta.

—Aneu alerta, doncs, a partir d'ara, quan baixem els setze metres del Pou del Diable. Si noteu una fiblada aquí... —amb la mà esquerra es dóna un copet al clatell—, atureu-vos a l'acte i deixeu-lo fer.

Les noies joves es peten de riure. Per enèsima vegada en Jepis es disposa a continuar el recorregut quan, de sobte, se sent una veu molt seriosa.

—Pobres animalons! Que en són, de desgraciats!

L'home que va sol s'ha decidit, per fi, a parlar. Tot i que ho fa amb la mirada perduda, les seves paraules no passen desapercebudes.

—Si no fos per ells, els insectes se'ns menjarien i destruirien tot el que cultivem. I amb quin moneda els paguem? Són animals inofensius, però odiats, rebutjats per molta gent. I tot per culpa d'un escriptor irlandès...

A en Jepis li fa certa gràcia sentir la veu d'aquest home dins de la cova. Li replica ràpidament.

—És ben cert que la gent rebutja els ratpenats, però tampoc cal ara blasmar el pobre Bram Stoker. Ell només va donar forma i popularitat a centenars de llegendes que corrien per Transsilvània al voltant dels vampirs.

No hi ha cap resposta. «Quin home més misteriós...» En Jepis intenta estudiar-ne la cara, esbrinar alguna cosa de la seva personalitat, però no se'n surt.

L'eslovena continua entusiasmada. Poc li importen les coves, només vol parlar de vampirs i ratpenats.

—M'encanta la història del comte Dràcula. Tinc una amiga que ha estat al castell de Bran, a Transsilvània, on va viure. Diuen que és tètric com una mala cosa. Això sí, és al costat d'una estació d'esquí, i no paren de promocionar-lo pertot arreu. Ha, ha, ha... És un dels negocis turístics més importants de Romania, i això que no s'ha pogut demostrar mai que, allà, ni tan sols hi hagués viscut el comte Vlad, aquell que feia empalar la gent. Tant me fa que sigui veritat o mentida, que no passi de ser una llegenda... A mi, què voleu que us digui, que un ratpenat es transformi en humà durant la nit i s'alimenti de la sang d'altres humans em sembla una història al·lucinant, ben trobada.

La jove californiana s'hi afegeix.

—I, a sobre, que dormi en una caixa de morts. I que només el puguis eliminar clavant-li una estaca al cor. És *freaky*, m'agrada.

—Margaret, sisplau, para d'una vegada! Encara em fas posar més nerviosa, i mira que n'estic, eh!

«Es diu Margaret», pensa en Jepis. Li fa gràcia saber-ne el nom. La californiana no passa desapercebuda, sobretot pels seus ulls verd maragda. Porta uns texans blau clar, estripats per la part dels genolls, amb uns forats nous que els fan vells, a part de molt cars. La Margaret maleix ara els forats a causa dels catorze graus de temperatura. Aquests «estúpids» pantalons no li

fan el pes, al Jepis; en canvi, li encanta la camisa blanca, que li arriba gairebé fins als genolls. El jersei no l'abriga més avall del melic... Als peus, sabatilles esportives blaves.

—Com et pot agradar parlar d'aquests animalots tan fastigosos? —li diu la seva mare.

—I com pot ser que tu els odiïs tant si no n'has vist cap en ta vida?

Ràpidament, la turista nord-americana rep el suport de la dona d'Escòcia.

—Estic totalment d'acord amb tu.

La californiana queda gratament sorpresa per aquesta ajuda imprevista.

—Jackie, em dic Jackie.

—Encantada. Jo, Catherine.

En Jepis assisteix divertit a l'escena de dues dones que es presenten parlant de ratpenats. Ja sap el nom de tres components del grup.

—Doncs estic totalment d'acord amb tu, Catherine. Un animalot que viu en les tenebres, que dorm de cap per avall, agafant-se al sostre amb les seves fastigoses ungles i amb les ales plegades, que menja mosquits i cucs, i que a sobre no té ulls, no pot portar res de bo.

—Un moment, qui ho ha dit, que no tenen ulls? I tant que en tenen! Molt petits, però en tenen. Per cert, em dic Marcello.

«Quatre —pensa en Jepis—. Només me'n falten cinc per saber com es diuen tots.»

Té la impressió que aquell italià és veterinari o alguna cosa per l'estil, perquè parla amb propietat d'uns animals poc comuns.

—A més a més, tampoc tenen ales. Ho semblen, però no. Són les mans. Entre els dits, molt prims, hi tenen unes membranes que els permeten volar com els ocells, però el ratpenat no és un ocell, sinó un mamífer, un dels pocs mamífers que volen.

—Jo em pensava —diu la Jackie— que no tenien ulls i que per això viuen en la foscor.

—En tenen, però pràcticament no els fan servir, perquè, és clar, viuen en coves o altres llocs subterranis, que, evidentment, no estan il·luminats. En canvi, si alguna vegada en teniu cap a la vora, veureu que tenen unes orelles molt grosses —en Marcello obre les mans a l'altura de les seves; sembla més aviat un conill—. El que fan és ecolocalitzar-se, és a dir, orientar-se amb el so que ells mateixos emeten. Fan una mena de crit que, quan topa amb algun obstacle, retorna fins a les seves orelles i els informa del que hi ha i a quina distància és. Una mena d'eco. Gràcies a aquest sistema no només es desplacen, sinó que també poden caçar. A més a més, tenen una gran memòria per situar roques i parets en indrets que ja han visitat abans.

L'italià no només parla amb tota claredat, sinó que gesticula constantment. Tot el que diu ho representa amb les mans. Es dirigeix a la Jackie per sentenciar.

—Ja ho saps, els ratpenats tenen ulls, però no els fan servir. Hi veuen amb les orelles.

Al guia li fa molta gràcia això de veure-hi amb les orelles, però nota que la visita se li'n va

de les mans, i posa punt final a l'apartat dels ratpenats.

—Senyors, si continuem així, se'ns faran les tantes de la nit. I no m'agradaria que ens ataqués una bandada d'aquests animalets tan agradables. Així, doncs, si m'ho permeten, proseguirem la visita.

La frase causa efecte, sobretot entre les dues dones. En Jepis, però, s'atura de cop després del primer pas. Acaba de descobrir un petit bassal d'aigua meteòrica en un extrem de la gruta que dóna accés a la següent cavitat. Sense cridar l'atenció, aixeca el cap i veu com des del sostre, al llarg de tota la paret, es filtra gran quantitat d'aigua.

És la primera vegada que veu una filtració d'aquestes proporcions. Vol acabar com més aviat millor la visita i trucar urgentment als geòlegs municipals.

—Som-hi, doncs, anem cap a un dels llocs més misteriosos de les coves de Collbató. Ara baixarem setze metres per aquestes escales i anirem a parar just al fons del Pou del Diable!

Es torna a mirar de reüll el bassal. No ha passat ni mig minut i nota que n'ha augmentat considerablement la fondària. Ara es pot veure a simple vista com raja aigua de la paret.

De sobte es posa nerviós, i no precisament pels ratpenats.

• • •

L'atzar fa que nou personatges heterodoxos i molt poc qualificables arribin a les Coves del Salnitre de Collbató, on els espera un tal Jepis, encara menys definible, que els farà de guia per les profunditats de la serra montserratina.

En aquesta aventura, els personatges no només davallen a unes pregoneses geològiques, sinó que el destí els prepara un descens molt més complicat: el descobriment de la fondària d'ells mateixos i també d'altres visitants, tal vegada ancestrals, que van habitar aquelles cavitats plenes de misteris antics i sorpreses permanents.